

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОГРАМА РАДА

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКОНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ
www.labinvest.org.ua

ІнфоЦентр

ДОСВІД ІНОЗЕМНИХ КРАЇН З ЛЕГАЛІЗАЦІЇ АБО АМНІСТУВАННЯ ТІНЬОВИХ ДОХОДІВ

Інформаційна довідка, підготовлена Європейським
інформаційно-дослідницьким центром
на запит народного депутата України

У сучасних посткризових умовах господарювання загострюється проблема пошуку та залучення до національної економіки додаткових джерел ресурсів, зокрема і тих, що перебувають у тіньовому обігу.

У низці країн Європи «відхід у тінь» стимульований не тільки небажанням платити податки в казну, а й спробою уникнути дотримання численних вимог і норм, запропонованих державою для офіційної діяльності - необхідності платити мінімальну зарплату працівникам або витратитися на дорогі засоби організації безпеки праці (див. таблиця 1.)

Таблиця 1. Розмір тіньової економіки.

Створивши економічно вигідні умови для повернення тіньових капіталів до легального обігу та надавши законодавчі гарантії некримінальному тіньовому капіталу, уряд має змогу залучення коштів із тіньового сектору в легальну економіку. Одним із джерел зростання рівня надходжень до бюджету є виведення підприємств реального сектору економіки зі схем мінімізації податкових зобов'язань і детінізація економіки.

Проблема легалізації тіньових капіталів комплексна. Легалізація доходів, отриманих незаконним шляхом, або неоподаткованих, — лише невеликий складник вирішення проблеми тіньової економіки, один зі способів детінізації економіки загалом.

Одним із державних інструментів розв'язання загальної комплексної проблеми з детінізації вітчизняної економіки є легалізація або так звана амністія тіньових доходів, які потенційно здатні збільшити обсяг легальних інвестицій, стати фінансовим забезпеченням подальших якісних змін в економічній структурі суспільства.

Термін «економічна амністія» (фінансова амністія) з'явився в Європі в післявоєнні роки. Як акція амністія вперше була реалізована у *Швейцарії*, коли амністувалися банківські вклади, капітали «Третього рейху». Ця акція позитивно відбилася на банківській системі Швейцарії і сприяла поліпшенню інвестиційного клімату, збільшенню обсягів виробництва та інших макроекономічних показників країни в цілому.

Світова практика засвідчує, що проблема виведення капіталу з тіні є актуальною в усіх країнах. Залежно від конкретної ситуації, що склалася в країні, її вирішують з різною метою та із застосуванням різних механізмів. У найрадикальніший спосіб це завдання реалізується в країнах, що поставили за мету покінчити з корумпованими режимами й відновити справедливість. Як правило, це відбувається шляхом конфіскації та націоналізації доходів і майна тих, кого визнали "ворогами" нової влади.

Розвинені країни ставлять більш вузькі прагматичні цілі (повернення капіталу, легалізація доходів, отриманих за кордоном і т.д.) й застосовують для цього більш лояльні способи. У даному випадку проблема вирішується шляхом застосування механізмів легалізації / амністії капіталів.

Міжнародний досвід засвідчує існування закономірності – легалізація / амністія доходів і капіталу найчастіше ініціюється урядом, що щойно прийшов до влади. Фінансові кола, котрі підтримують у цей час новий уряд, одержують додаткові персональні гарантії й тому діють відповідним чином. В інших випадках - це досить складний процес, що дає, як правило, незначний ефект для бюджету (це вважається одним із базових показників успішності реалізації подібних програм). Звичний показник у світовій практиці - повернення в бюджет до 1% від його обсягу. Найуспішніше відбулася амністія тіньових доходів у штаті Нью-Джерсі (США), вона принесла в бюджет суму, що становила 2,6% усіх річних податкових надходжень.

Принципи проведення легалізації / амністії доходів :

- ✓ Чітке визначення тих видів доходів і капіталів, що не підлягають легалізації / амністії.
- ✓ Одноразове проведення процедури протягом законодавчо визначеного періоду (зазвичай протягом року).
- ✓ Неконфіскаційний характер процедури.
- ✓ Достатні гарантії звільнення від відповідальності за декларовані об'єкти.
- ✓ Гарантії конфіденційності інформації.
- ✓ Поєднання амністії з більш жорсткими умовами відповідальності у випадку приховування доходів.
- ✓ Широка роз'яснювальна робота.

Країни, що провели Фінансові амністії: *США, Бельгія, Грузія, Німеччина, Італія, Франція, Швеція, Швейцарія, Грузія, Казахстан, Індія.*

Однією з перших цей крок здійснили *США*. Після відміни «Сухого закону» торговцям алкогольних напоїв надали можливість легалізувати отримані доходи від цієї діяльності. Ці ресурси були офіційно інвестовані у відродження економіки країни.

Німецький уряд при проведенні процедури легалізації / амністії оголосив, що ті, хто до кінця 2004 р. добровільно не оголосять про свої тіньові доходи, досить жорстко переслідуватимуться за законом. Проте, на думку німецьких аналітиків, репресивна схема не стала гарантією успішності акції. Уряд ФРН, прийнявши в лютому 2003 р. рішення про податкову амністію, пообіцявши усім громадянам, які легалізують тіньові кошти, не вчиняти проти них звичайних заходів кримінального переслідування, якщо вони добровільно оголосять про розміри прихованих прибутків. Це рішення набрало чинності 1 липня 2003 р. Громадяни були зобов'язані до кінця 2003 р. сплатити з цієї суми податок у розмірі 25%. У разі невиконання цієї вимоги сума податку збільшувалася до 35% від 1 січня до 30 червня 2004 р.

В Аргентині, в 1987 р., уряд в ультимативній формі зобов'язав усіх великих підприємців задекларувати свої доходи, причому легалізовані кошти обов'язково мали бути інвестовані у визначені урядом сектори економіки. Ця акція завершилася масовим відпливом капіталу з країни.

Найефективнішу легалізацію тіньових доходів провела *Бельгія*, позаяк найдосконалішим законом про амністію капіталу вважається бельгійський закон про амністію капіталу, який набрав чинності 16 січня 2004 р. Він

передбачав, що в 2004 році бельгійці зможуть легалізувати кошти, отримані приватними особами від інвестицій за межами Бельгії.

При цьому громадяни можуть:

- а) просто задекларувати ці кошти, не ввозячи їх до Європи (у цьому випадку вони мають сплатити податок за ставкою 9%);
- б) інвестувати їх у ЄС не менш ніж на три роки (у цьому випадку податок знижується до 6%). За це вони одержують від податківців розписку, згідно з якою стосовно них не буде порушуватися кримінальна справа за укриття від оподаткування тих коштів, які ними раніше були вивезені, а тепер легалізовані.

В Італії запроваджено схему, за якої зберігається цілковита анонімність осіб, котрі вирішили повернути на батьківщину свої капітали. Повернення відбувається через відкриття рахунку в комерційному банку, що зі своїх коштів сплачує податок з легалізованих капіталів для того, щоб уберегти людину від зайвого галасу довкола її імені. Подібна схема застосовується також для легалізації нерухомості. Банк уповноважений від імені конкретної особи задекларувати у податкових органах 2,5% від вартості нерухомості, не повідомляючи про місця розташування і характер цієї нерухомості.

На пострадянському просторі ефективно провів амністію тіньових доходів **Казахстан**. У 2001 році під час амністії капіталу було легалізовано 480 млн. дол. США. За умовами компанії задекларовані доходи повністю звільнялися від сплати податків і необхідності пояснювати їх походження. Для підвищення довіри до держави з боку громадян були ліквідовані декларації за період з 1995р. до 2000 р. Під час чергової податкової амністії в 2005-2007 рр., коли громадяни Казахстану могли задекларувати майно, було виведено з тіні близько 6,7 млрд. дол. США.

Результативність фінансових амністій перш за все залежить від довіри до влади та від гарантій безпеки з боку держави (захист від розголошення інформації та переслідувань) особам, що легалізують доходи.

Фінансовим амністіям у країнах, що отримали позитивні результати від їх проведення, притаманні такі ознаки:

- 1) Податкова амністія проводилася в рамках реформування податкової системи в цілому;
- 2) Посилювалися запобіжні та карні заходи за порушення податкового законодавства і розширювалися повноваження фіскальних органів і органів переслідування за правопорушення в цій сфері відразу після амністії.

Список використаних джерел

1. Поплевічева Н.Г. Роль держави в запровадженні фінансової амністії: світовий досвід і реалії України / Н.Г. Поплевічева // Теорія та практика державного управління; вип. 3 (30). [Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку]. – 2010. – С. 1–8.
2. Барановський О., Сіденко В. Проблеми власності та легалізація капіталів і доходів в Україні / О.Барановський, В. Сіденко // Національна безпека і оборона. – 2004. – № 2. – С. 2–13.
3. Налоговая амнистия: мировой опыт// FinePrint pdfFactory Pro trial version. Режим доступу: <http://www.roshe-duffay.ru/articles/amnesty.htm>.
4. Турчинов О.В. Тіньова економіка: теоретичні основи дослідження: наукове видання / О.В. Турчинов. – К. : Вид-во АртЕк, 1995.
5. Амністія капіталу як економіко-правовий засіб прискорення суспільно-економічного розвитку / Р. В. Каленяк // Сучасні питання економіки і права. - 2012. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Spep_2012_2_16.pdf

*Інформацію підготувала Оксана Савчук,
аналітик ЄІДЦ*